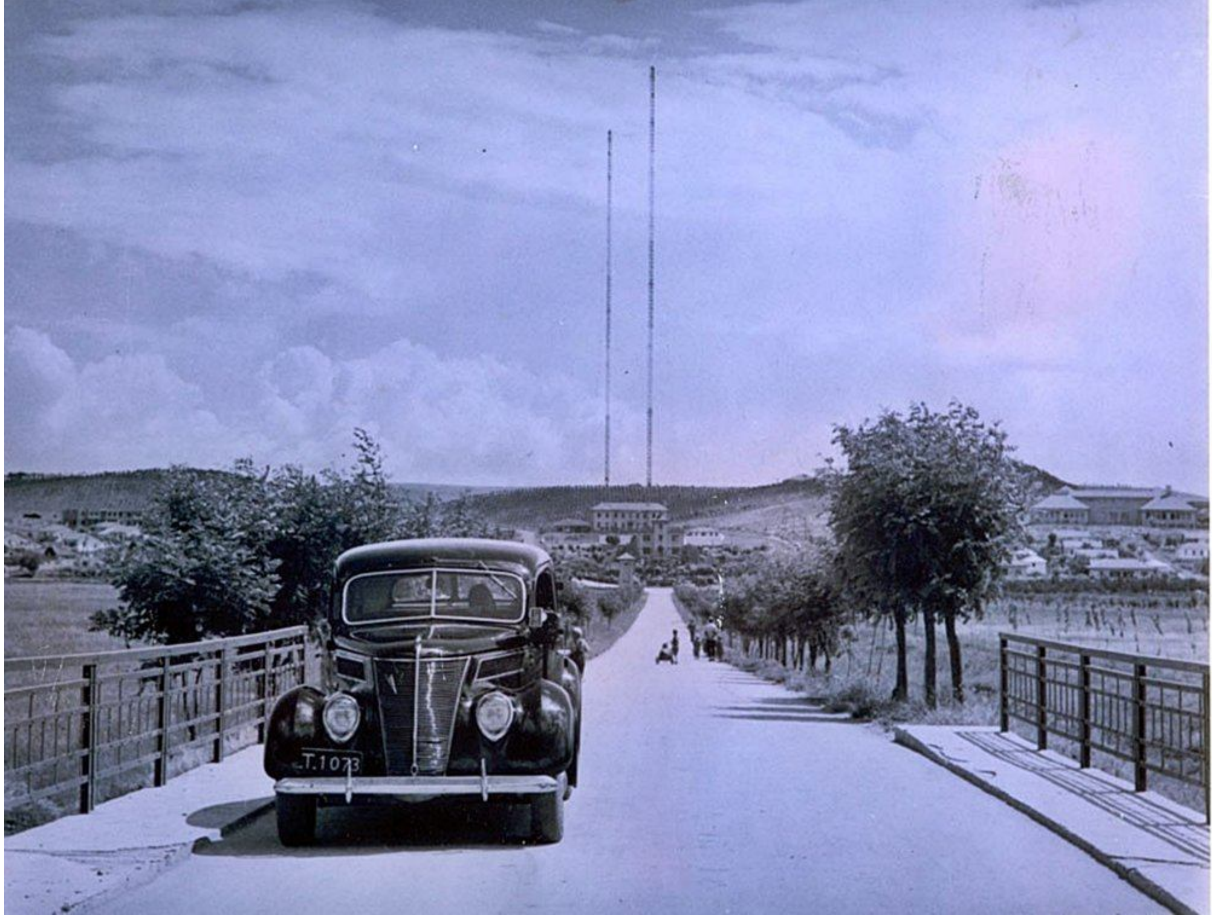
ETİMESGUT İLÇESİ TARİHİ ve ARKEOLOJİSİ

ETİMESGUT İLÇESİ / ANKARA / GALATİA

ETİMESGUT İLÇE MERKEZİ:

Etimesgut İlçesinin Yeri: Etimesgut İlçesi, Ankara'ya 17km uzaklıktadır. Ankara-Sincan Otoyoluyla Ankara'ya bağlanmaktadır. Etimesgut, Örnek Köy projesiyle büyüyüp, çoğalan ve günümüze kadar hızla gelişip ilçe merkezi olan bir yerleşimdir.

Etimesgut Adı Üzerine: Etimesgut ve çevresi tarihini incelediğimizde Göksu Göleti kıyılarında bulunan işlenmiş taş aletlerine göre 40.000 yıllık bir tarihe sahiptir. Fazla kalıntı ve SİT Alanı barındırmayan bir ilçemizdir.

Etimesgut adı Hitit Döneminde **Amaksis** olarak geçmektedir. Bölgeye gelen Kipert haritalarında **Amaksyz** olarak işaretlemiştir. Etimesgut Yerleşimi de Roma Döneminde *Roma Yolu* üzerindedir.

Selçuklu Döneminde mezra şeklindeki Etimesgut **Ahi Mesud** ve **Ahi Şerafeddin** Zaviyesinin vakıf arazilerinden bir kısmını barındırmaktaydı. Etimesgut'a adını veren Ahi Mesud, Ahi Reislerinin tanınmışlarındandır. Osmanlı'nın kuruluş yıllarında Tımar sahibidir. **Bağluca** (şimdi Bağlıca Köyü) Köyünde Ahi Mesud Zaviyesi bulunmaktaydı. Murad Hüdavendigar zamanında Ahi Mesud oğlu Ahi Himmet'e vakfın tasarrufu verilmiştir.

Tarih içinde ilçe **Amaksyz, Amaksis, Amaksuz, Akmasuz, Ahi Mesud** ve **Etimesgut** adlarıyla anılacaktır.

Etimesgut Kısa Tarihçesi ve Kalıntı Bilgileri: Ankara Tarım Müdürlüğünün resmi sayfasında rastladığımız ve Etimesgut hakkında değerli bilgiler bulunduran yazıyı buraya komple almayı uygun gördük:

*Etimesgut'da bulunan **Arslan Kabartması**na **(1)** Etilerle Frigyalılar arasındaki geçit çağı eseri olarak bakılmaktadır. Ernest Mamboury "Ankara Gezi Rehberi" **(2)** adlı kitabında Etimesgut'un bulunduğu yerin hangi uygarlıkların etkisi altında kaldığını bulunan tarihi eserlerden yararlanarak şu şekilde açıklamaktadır:*

"İstasyonun yanında aşağıya doğru ine yolun sağında yaklaşık 10 m. yüksekliğinde 120 m'ye 80 m. ebadında kuzeyden güneye doğru yönelmiş biraz elipsi andıran bir tepecik dikkati çeker. Bu sırasıyla Friglerin, Romalıların, Bizanslıların ve Müslümanların yerleşim yeri olarak kullandığı eski bir yerleşim yeri ya da höyüktür. 1928'de buraya ilk gidişimiz özellikle burada bulunan ve çevresinde çeşitli kalıntıların olduğu muhteşem bir aslan heykelini görmek içindi. Bu heykel diğer kalıntılarla çevrilmişti. Kalıntılar arasında oymalı Roma sütun başlığı Lidya dönemine ait bir lahit parçası, Selçuklu dönemine ait sarkıt tavan kalıntıları, Osmanlılara ait nargileler ve içi kızıl ya da kahverengi kızıl sırlı kırmızı kahverengi ve siyah renkli Hitit ve Frig dönemine ait çömlek kalıntıları bulunmaktaydı. Talebimiz üzerine Müzeler Müdürlüğü'nce kaldırılan aslan heykeli "Auguste Mabedi"nin bulunduğu Hitit Müzesi'ndedir.

Ülkede çokça bulunan bazalt taşı üzerine biraz rölyefle yontulmuş 2m.x 0,95 m x 0,35 m boyutlarındaki ve üst yüzeyinde derince dört delik olan aslan, sağa doğru gidiyor şekilde yontulmuştur. Aslanın soylu ve sakin bir yürüyüş şekli var; kuyruğu sırtına doğru kalkık, ağız açık büyük ve düzgün bir kafası var. Bilhassa arka ayaklarının kasları olmak üzere yapılı ve belirgin kasları kendine büyük bir güveni gösteriyor. Ve Asur eserlerini hatırlatıyor. Önemli bir eski yerleşim merkezi ya da oturduğu yeri dekore ettirme imkânına sahip bir prensin sarayına tanıklık ediyoruz. Toprağa gömülmüş başka kalıntıların varlığını da göz ardı etmemek gerekir. Bu kalıntı her durumda bölgenin Hitit döneminde iskâna açık bir yer olduğunun tartışılmaz bir kanıtıdır" (Mamboury, 1933).

Etimesgut'un bugünkü yeri Hititler döneminde "Amaksis" olarak adlandırılmıştır. "Kiepert" çizmiş olduğu haritada Etimesgut'un bulunduğu yeri "Amaksyz" olarak belirtmektedir. Osmanlılar ise bu yeri "Akmasus" olarak anmışlardır (Gülekli,1948).

Orman fidanlığında bulunan kuş başlı, arslan vücutlu ve kanatlı kabartma ile Boğa kabartmasına, Etilerin (Hititlerin) son devirlerinin eserleri olarak bakılmaktadır.

Etimesgut ile ilgili bilgilere ulaşılan diğer önemli bir kaynak ise Osmanlı arşivleridir. Burada yapılan incelemelerle dönemin muhasebe defterleri kayıtlarında bu yerin Ahi Mesud olarak geçtiği ortaya konulmaktadır (Tekin, 1998).

*Kanuni Sultan Süleyman dönemine ait 1530 tarihli Anadolu Muhasebe Defterinde Etimesgut'dan şöyle bahsedilmektedir: "**Melike Hatun Vakfı**, Ankara kazasında bulunan vakıflar arasında olup, İnebey Hamamından hissesine düşen 17 akçeden dördünü Melike Hatun Mescidine, ikisini Seyyid Sinan'a, ikisini Seyyid Mahmut'a ve iki akçesini de kalede oturan kale imamına tahsis etmiştir. Bağlıca köyünü de kapsayan 1574 'akçe'lik gelirin dörtte üçü Ahimesut zaviyesine, kalan dörtte biri de Ahi Şemseddin Zaviyesine gitmekte idi. 1530 yılında Ahimesut'da: 9 hane, 1 imam, 2 bekâr vergi mükellefi, bir de zaviyedar vardı.*

"Ayrıca, hicri 1260 tarihli Ankara Temettuat Defteri'nde yer alan Ahimesut köyünün bazı sakinlerinin işledikleri topraklardan elde ettikleri gelirde Hacı Bayram Veli'nin de hissesinin olduğunun belirtilmesi Etimesgut'un Selçuklu ve Osmanlı döneminde de vakfa tahsis edilmiş pek çok gelirinin olduğunu kanıtlamaktadır."

Yine Osmanlı arşivlerinde bulunan 1840 tarihli Ankara Temettuat Defteri'nde Etimesgut şu şekilde anılmaktadır: "Ankara eyaletinin Zir kazasına bağlı Ahi Mes'ud köyü birinci muhtarının 580 akçe gelirinin olduğu, bunun yarısının Ankara'da Hacı Bayram Veli Efendinin hissesi olduğu belirtilmektedir."

Elde edilen bilgiler Etimesgut'un bir vakıf arazisi olduğunu, tarımsal faaliyetlerin yapıldığını göstermektedir. Ayrıca Aktüre'nin verdiği bilgilerden hareketle bu bölgede tiftik keçisi yetiştiriciliği yapıldığı sonucunu çıkarabiliriz. "Zir" kazasında bulunan tiftik keçisi yünü işleme tezgâhlarının ham maddesi çevrede bulunan köylerde yetiştirilen keçilerden sağlanıyordu. Başka bir yerde bu kalitede ve bu parlaklıkta yün elde edilememesi bu bölgede yetişen otlarla açıklanmaktadır (Aktüre, 1984).

Kayıtlarda bahsi geçen Ahi Mesud'un kim olduğuna ilişkin yazılı kaynaklara ulaşamadık. Bu yere ismini veren Ahi Mesud'un Osmanlı arşivlerinde verilen bilgilere göre ahilik teşkilatı üyesi olduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı arşivlerinden elde edilen ve Ankara tren yolunun güzergâhının belirtildiği aşağıdaki haritalarda Etimesgut "Amaksyz" olarak geçmektedir. Ankara'nın idari sınırları 1927 yılında tekrar belirlenmiştir. 1932 yılma gelindiğinde ise Etimesgut merkeze bağlı bir nahiyedir. Tarihi kaynaklarda "Amaksyz", "Amaksus" ve "Akmasız" olarak adlandırılan Etimesgut uzun bir tarih boyunca Ahi Mesud olarak adlandırılmıştır (Gülekli, 1948).

İncelemelerimiz sonucunda haritalarda gösterilen "Amaksus" veya "Akmasız" adlarının Ahi Mesud ve günümüzde adlandırılışı ile Etimesgut'un çok yakınlarında başka bir yeri ifade ettiğini anlıyoruz.

Etimesgut açısından Ankara'nın Milli Mücadele'nin merkezi olması ve ardından yeni devletin başkenti olması büyük önem taşır. Cumhuriyet'le birlikte "muasır medeniyet" seviyesine ulaşma çalışmaları kapsamında örnek köy kurulması kararı Etimesgut'u tarih sahnesine çıkartmıştır.

Ahimesud'da örnek bir köy kurulması kararı 16 Mayıs 1928 tarih ve 6639 sayılı kararnameyle alınmıştır. Yapılan araştırmanın ardından hazırlanan rapor doğrultusunda Bakanlar Kurulu örnek köy kurulması kararını vermiştir. Etimesgut bu kapsamda örnek bir köy olarak kurulmuş ve buranın yeni devletin diğer alanlarına da örneklik yapması amaçlanmıştır.

Günümüzde Etimesgut ilçesi başkent Ankara'nın batısında toplam 10300 hektar yüzölçümüne sahip bir ilçedir. Batısını Sincan kuzey, güney ve doğusunu Yenimahalle ilçesi çevreler. Ankara metropolünün merkez ilçelerinden biri olan Etimesgut dört bir yandan önemli devlet yollan ile çevrelenmiştir.

Etimesgut tarihi İpek yolu üzerinde kurulmuştur. Bugün de Ankara-İstanbul demiryolu, Ankara-Ayaş ve Ankara-İstanbul karayolu Etimesgut'dan geçmektedir. Ayrıca Ankara-Eskişehir karayolu ilçenin güney sınırını teşkil etmektedir. Ankara çevre yolunun büyük bir bölümü Etimesgut sınırları içindedir.

Ayrıca Etimesgut'u doğu batı yönünde bir baştan bir başa aşıp giden banliyö trenlerinin de Etimesgut ulaşımına önemli bir katkısı vardır. Askeri havaalanı, Türk Kuşu tesisleri ve Kara Havacılık tesisleri de ilçe sınırları içerisindedir.

Etimesgut ilçesi doğudan batıya doğru eğimi azalan çanak şeklinde bir oluk vadi görünümündedir. Vadinin tabanına oturmuş Ankara Çayı'na dik tepe aralarından uzanan yan vadilerle bütünleşen Ankara ovası yer alır.

Etimesgut'u doğudan batıya yüzde üç eğim ile geçen Ankara çayı, Çubuk, İncesu ve Hatip çaylarınım birleşmesiyle oluşmuştur. Ankara çayı Akıncı ovasından gelen Ova Çayını (Zir Çayı) aldıktan sonra Malı köyde Haymana suyunu da alarak Sakarya ırmağı ile birleşir. Uzunluğu 140 km. olan ırmak üzerinde Çubuk 1, Çubuk 2, Kurtboğazı, Bayındır ve Kusunlar barajları kurulmuştur. Ankara çayının Etimesgut sınırları içinde kolu ve barajı yoktur.

Etimesgut 1968 yılına kadar nahiye merkezi olarak kalmış, çevresindeki 18 köy Etimesgut nahiyesine bağlanmıştı. 1968 yılında nahiyelik kaldırılarak "İstasyon Mahallesi" adıyla Yenimahalle ilçesine bağlanmıştır. 20 Mayıs 1990 tarihi itibariyle ilçe statüsü kazanmıştır. 19 Ağustos 1990 tarihinde ise ilk belediye seçimi yapılarak Etimesgut Belediyesi kurulmuştur.

Notlar: (1) Etimesgut Arslanı [Buluç 1986:res. 2]: Gen.: 195 cm, yük.: 90 cm, derinlik: 31 cm. Üst kısımda dört kenet oyuğu bulunmaktadır. 1898 yılında J.W. Crowfoot ve J.G. Anderson tarafından bir duvara örülü olarak görülmüştür. Buluntu yeri, Ankara'nın 14 km batısındaki, o günkü adıyla Emeksiz Çiftliği'dir. (TAY Sayfasından)

(2) Bu kitabın Türkçe PDF Dosyasına www.acikarsiv.ankara.edu.tr adresinden ulaşabilirsiniz.

ETİMESGUT HÖYÜKTEPE HÖYÜK: Höyüktepe Höyük, Etimesgut merkezinde bulunan Zırhlı Birlikler Okulu Höyük Mevkiindedir.

Höyüktepe Höyük

Höyüktepe Höyük, Zırhlı Birlikler Okulu ve Eğitim Tümen Komutanlığının 500m doğusundadır. Höyüktepe Höyük 120x83m boyutlarında, 6m yüksekliğindedir. Höyük üzerindeki buluntulara göre İlk Tunç Çağında iskân görmüş bir höyüktür. Sachihiro Omura Roma Dönemi keramiği tespit etmiştir. Höyük çevresinde de seramik kırıntıları ve höyüğün güney eteğinde yığma taş kalıntıları izlenmiştir.

Höyüktepe Höyük 2009 yılı Koruma Kurulu kararıyla 1. Derece Arkeolojik SİT Alanı olarak tescillenmiştir.

BAĞLICA MAHALLESİ:

BAĞLICA BİLGİLERİ: Bağlıca Köyü 1530 yılı kayıtlarına **Bağluca** olarak anılmaktadır. Yine bu kayıtlara göre **Ahi Mesud** ve **Ahi Şerafeddin Zaviyeleri** vakfı olarak geçmektedir.

BAĞLICA HÖYÜK BİLGİLERİ: Bağlıca Höyük, Bağlıca (Köyü) Mahallesi Köyiçi Mevkiindedir.

Bağlıca Höyük Eskişehir Yolunun kuzeyinde köyün merkezinde yer almaktadır. 150m çapındaki Bağlıca Höyüğün yüksekliği 3-4m kadardır. Höyük üzerinde yapılan ev ve ahır binalarıyla höyük bir hayli tahrip edilmiştir. Ayrıca höyüğün ortasından geçen köy yolu da,

höyük üzerindeki tarım faaliyetleri de höyüğün tahribatına sebep olmuştur. Yüzeyde toplanan seramik kırıntılarına göre höyük, Tunç Çağı ve Roma Dönemi arasında iskân görmüştür.

Bağlıca Höyük 1994 yılı Koruma Kurulu kararıyla 1. Derece Arkeolojik SİT Alanı olarak tescillenmiştir.

AHİ MESUD TÜRBESİ: Ahi Mesud Türbesi, Bağlıca Mahallesi (Köyü) mezarlığındadır.

Ahi Mesud Bağluca / Bağlıca Köyüne gelip burada zaviyesini kurmuş bir Ahi erenidir. Hakkında başka bir bilgi yoktur.

Türbenin durumu hakkında herhangi bir bilgimiz yoktur.

ELVAN MAHALLESİ:

ELVAN KÖY ve KALINTI BİLGİLERİ: Türklerin bölgedeki ilk iskân yerlerinden biridir. Ahi Elvan köyün kurucusudur.

Elvan Kalıntıları, Elvan (Köyü) Mahallesi Anakadın Çeşmesi üstünde, Eski Mandıra mevkiindedir.

Elvan Köyünün Anakadın Çeşmesi üstünde, Eski Mandıra Mevkiinde bulunan kalıntılar SİT Alanı olarak tescillenmiştir. Bu kalıntıların günümüzde hangi durumda olduğunu bilemiyoruz.

Kalıntılar 1991 yılı Koruma Kurulu kararıyla 1. ve 3. Derece Arkeolojik SİT Alanı olarak tescillenmiştir.

AHİ ELVAN TÜRBESİ: Ahi Elvan Türbesi, Elvanköy Mahallesi (Köyü) Camisinin bahçesindedir.

Ahi Elvan Türbesi

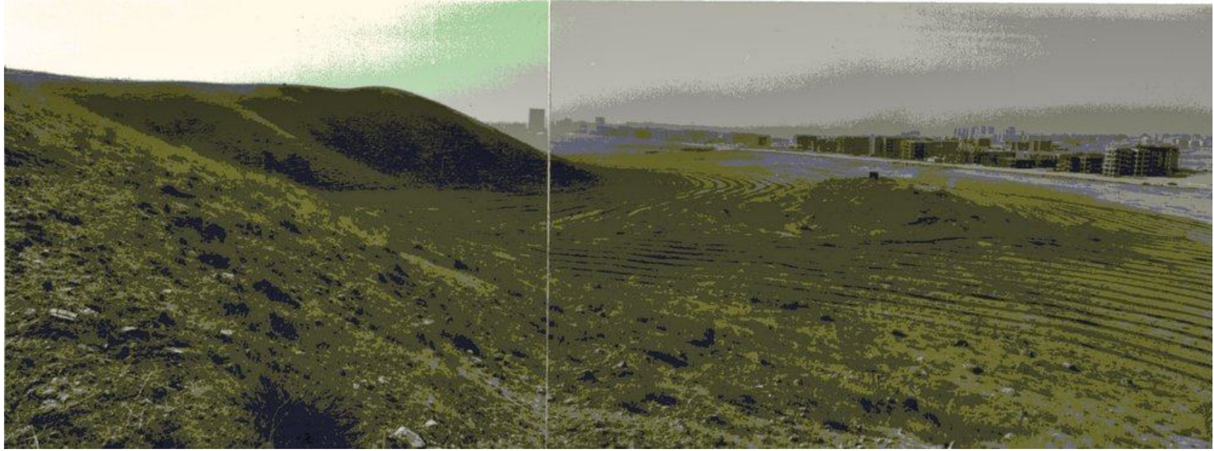
Ahi Elvan, Elvan Köyünün kurucusu bir Ahi erenidir. Selçuklu Döneminde yaşamıştır. Hakkında başka bir bilgi yoktur.

Türbe üstü açık bir mezar şeklindedir. Mermerden iki sanduka üzerinde "Ahi Elvan Türbeleri" yazmaktadır. Asıl mezar devşirme malzemeden baş taşı olan mezardır.

Evliya Türbesi olarak da anılan türbeyi çocuğu olmayan kadınlar, baş ağrısından muzdarip olanlar türbeyi ziyaret ederek şifa ararlar. Çocuğu olanlar adaklarını keserek köyde dağıtırlar.

ERYAMAN MAHALLESİ:

ERYAMAN ve HÖYÜK BİLGİLERİ: Çıngırdaklıtepe Höyükleri, Eryaman (Köyü) Mahallesi Çıngırdaklıtepe Mevkiindedir.

Eryaman Hazretlerinin ismini verdiği köy günümüzde büyük bir yerleşim yeridir. Eryaman Hazretleri Türkmenlerin Cerit Koluna mensup olduğuna göre köy de bu kol tarafından kurulmuş olmalıdır.

Ankara –Sincan Yolunun 2km kuzeyinde, Susuz Köyü yolunun sağında büyük bir tepenin yamacındaki iki höyükten oluşmaktadır. İlk höyük 60-70m çapında, 11-12m yüksekliğindedir, bu höyük kaçak kazılarla bir hayli tahrip edilmiştir. Höyük üzerinde Kiklopien Taş (Büyük Taş) tarzında dağılmış taşlar, bu höyükte büyük bir yapının varlığının kanıtıdır.

Höyük çevresindeki tarlalarda da benzer malzeme tespit edilmiştir. Yüzey buluntularına göre Höyük Geç Kalkolitik, İlk Tunç Çağı, Hitit Çağı ve Demir Çağında iskân görmüştür. Çıngırdaklıtepe II Höyük 24m yüksekliğindedir. Kaçak kazılarla bu alanda bir hayli talan görmüştür. Höyüğün batı yamacında Hititlerde görülen Kyklop Tarzı giriş görülmektedir. Bu höyük malzemeleri de aynıdır. Yangın geçirmiş olduğu düşünülen bu alan üzerinde özellikle Hitit Dönemi malzemesi daha yoğundur.

Çıngırdaklıtepe I ve II Höyükleri Koruma Kurulu kararıyla, 1993 yılında 1. Derece Arkeolojik SİT Alanı olarak tescillenmiştir.

ERYAMAN HAZRETLERİNİN TÜRBESİ: Eryaman Hazretleri Türbesi, Eryaman Mahallesi (Köyü) Camisinin yanındadır.

Eryaman Türbesi

İmiryaman Hazretleri adı türbesinde yazmaktadır. **Emiryaman** olarak da anılmaktadır. Horasan Evliyasıdır. Eryaman Köylüleri Türkmenlerin Cerit koluna mensuptur.

Türbe üstü açık bir mezar şeklindedir. Üç kez üstüne çatı yapılmasına rağmen üçünde de çatı yıkılır.

ŞEYHALİ MAHALLESİ:

ŞEYHALİ ve TÜRBE BİLGİLERİ: Şehit Ali Türbesi, Şehitali Mahallesi (Köyü) içindedir.

Şehit Ali, Şehitali Köyüne ismini veren bir erendir. 600 yıllık bir köy olan Şehitali Köyüne gelerek burada şehit olmuştur. Hakkında bu rivayetten başka bir bilgi yoktur.

Türbenin durumu hakkında herhangi bir bilgimiz yoktur.

KAYNAKÇA:

1-) www.envanter.gov.tr

2-) www.kulturvarliklari.gov.tr

3-) www.ankararehberi.com

4-) www.tayproject.org

5-) www.tr.wikipedia.org

6-) www.cavdar-eryamanda.blogspot.com.tr (Sayın Necati Çavdar'a teşekkürlerimle. Böyle yerel araştırmacıların daha çoğalması dileğiyle…)

7-) www.ankara.tarim.gov.tr

8-) www.wowturkey.com

9-) Sachihiro Omura -1994 yılı İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları -13.Araştırma Sonuçları Toplantısı Cilt:2 -1995

10-) Dr. Mediha Berkes –Elvan Köyünde Sosyal Bir Araştırma

ÖZEL TEŞEKKÜR: Ankara üzerine araştırmalarıyla öne çıkan değerli insan Sayın Abdülkerim Erdoğan'a çalışmaları için teşekkür ederim.

NOT: Bu dosya 2014-2015 yıllarında www.arkeodenemeler.blogspot.com.tr ve www.sosyodenemeler.blogspot.com.tr adresinde yayınlamış olduğumuz maddelerin düzenlenmiş toplamıdır.